

4. — 2) *umfänglichlicher* —, *weiter Raum*; *Raum überh.* RV. 10, 92, 14. AV. 4, 19, 6. 8, 10, 14. 10, 2, 24. 12, 1, 53. अस्मिन् यो च पृथिवी च पदार्थः 9, 3, 15. 13, 4, 53. यदा क्षेत्रेण उदेति । अथेदं सर्वं व्यचो भवति CAT. Br. 3, 1, 2, 1. 6, 2, 18. 9, 4, 2, 10. अङ्गुष्ठेन व्यचस्करोति *erweitern, öffnen* KAUC. 79. व्यचस्काम 89. — Vgl. अ०, उरु०, देव०, विश्व०, समुद्र०.

व्यचस्वत् (von व्यच्) adj. *geräumig, capax*: Thore RV. 2, 3, 5. 10, 110, 5. VS. 20, 60. Rosse Indra's: *umfangreich* RV. 6, 25, 6. 10, 103, 5. VS. 11, 30. 13, 17. 14, 12. Nir. 8, 10.

व्यचिष्ठ (von व्यच् mit dem suff. des superl.) adj. *umfangreichst* RV. 2, 10, 4. 5, 66, 6.

व्यच्छ् in गोव्यच्छ्, womit irgend ein *Plager der Kuh* bezeichnet wird VS. 30, 18. KĪTĪ. 15, 4. nach MANTH. = गीः प्रति गमनशीलः (also in वी = गति) und व्यच्छ् = प्रति zerlegt?), nach TBA. Comm. = गवां वि-वासयिता *Austreiber, Verfänger*.

व्यञ् = वीञ् befäucheln: (तम्) विव्यञ्ज्यञ्जने: MBH. 9, 48. व्यञ्जेत Suçr. 1, 71, 18 wohl fehlerhaft für व्यञ्जेत.

व्यञ्ज (von अञ्ज् mit वि) P. 3, 3, 119.

व्यञ्ज (von व्यञ्ज्) n. *Fächer, Wedel* (häufig im du.) AK. 2, 6, 2, 41. 7, 23. M. 7, 219. MBH. 3, 1772. 4, 1774. 9, 48. 13, 4252. R. 2, 26, 11. 91, 87 (100, 36 GORR.). R. GORR. 2, 35, 17. 3, 9, 7. 8, 112, 25. Suçr. 1, 15, 8. 171, 21. 240, 6. त्वां सव्यञ्जनम् 2, 149, 6. व्यञ्जनानिलाः 473, 17. KĪM. NĪTIS. 12, 44. R. 1, 8. RAGH. 8, 40. Spr. 1823. 2136. 3322. 5257. Bhaṭ. P. 1, 10, 18. 11, 28. 3, 15, 38. 23, 16. 4, 4, 5. Verz. d. Oxf. H. 85, b, 23. पद्म० RAGH. 10, 68. चामर० MBH. 1, 4941. 2, 37. 6, 670. 8966. HARIV. 1290. R. GORR. 2, 26, 18. चामरं (adj.) व्यञ्जनम् 12, 9. व्यञ्जनेर्बार्हचामरैः (cop. adj.) Bhaṭ. P. 8, 10, 18. चामर 4, 7, 21 nach dem Comm. = चामर०. — Vgl. वाल० (auch R. 4, 9, 3. 5, 14, 8. Suçr. 1, 71, 18. 2, 36, 6).

व्यञ्जनक n. = व्यञ्जन VARĪH. BĀH. S. 70, 10.

व्यञ्जनीभू (व्यञ्ज + 1. भू) zu einem Fächer (Wedel) werden: अथलवा-लव्यञ्जनीभूवर्कसा नभोलङ्घनलेखपता: RAGH. 16, 38.

व्यञ्ज (von अञ्ज् mit वि) adj. = व्यञ्ज्य; davon ०त् n. nom. abstr. Comm. zu GĀM. 1, 2, 12.

व्यञ्ज (= व्यच्) adj. in उरु० und देव०; nach Analogie von उञ्चवी könnte auch पुञ्चवी (s. पुर्वञ्च) hierher gehören.

व्यञ्जन HARIV. 7433 fehlerhaft für व्यञ्जन, wie die neuere Ausg. liest.

व्यञ्जनवत् adj. zur Erklärung von व्यचस्वत् Nir. 8, 10.

व्यञ्जक (vom caus. von अञ्ज् mit वि) 1) adj. (f. व्यञ्जिका) *offenbar machend, bekundend* Bhaṭ. P. 6, 19, 12. Schol. zu GĀM. 1, 2, 18. zu AV. PRĀT. 1, 103. das obj. im gen. NṚS. TĪP. Up. in Ind. St. 9, 162. अर्थनिच-यस्य Verz. d. Oxf. H. 211, b, No. 499. im comp. vorangehend: उत्पत्ति० M. 2, 68. कृतज्ञत्वं RĪGĀ-TAR. 6, 101. PĀNĒAR. 4, 3, 155. ŚĪH. D. 626. In der Poetik zu verstehen gebend, *implicito aussagend* ŚĪH. D. 31. 104, 9. 107, 4. PRĀTĀPAR. 10, a, 1, 8. — 2) m. Ausdruck des Gefühls AK. 1, 1, 3, 16. H. 282. MĀLATĪM. 154, 6.

व्यञ्जकत्वं n. nom. abstr. von व्यञ्जक 1) Schol. zu GĀM. 1, 2, 11. ŚĪH. D. 30. वाचकलनकव्यञ्जकत्वेन (das suff. gehört zu allen drei adj.) त्रि-विधं शब्दज्ञातम् PRĀTĀPAR. 8, b, 4.

व्यञ्जन (vom caus. von अञ्ज् mit वि) 1) nom. sg. *offenbar machend, be-*

kundend HARIV. 7433 (nach der Lesart der neueren Ausg., *व्यञ्जन* die ältere). — 2) m. s. u. 4) k) am Ende. — 3) f. स्त्री in der Poetik das Zu-verstehengeben, *eine indirecte Aussage*, — *Ausdrucksweise* ŚĪH. D. 11. 23. 271. 117, 11. अन्वितेषु पदार्थेषु वाक्यार्थोपस्कारार्थमर्थान्तरविषयः शब्दव्यापारो व्यञ्जना वृत्तिः PRĀTĀPAR. 9, b, 4. — 4) n. a) Schmuck: स्त्री नौ भर् व्यञ्जने गामयमभ्यञ्जनम् RV. 8, 67, 2. — b) das Offenbarmachen, *Bekunden*: ०मृषिकादिदृष्टविषयव्यञ्जनार्थम् Suçr. 1, 2, 15. पराज्ञयव्यञ्जनार्थं नानालिङ्गानि पार्थिवाः । उपेण याहितास्तेन RĪGĀ-TAR. 4, 178. — c) andeutender (*indirecter, symbolischer* u. s. w.) Ausdruck: न व्यञ्जनेनोप-पत्तिनं वार्थः (= सूचकशब्द Comm.) ĀÇV. ÇR. 8, 12, 18. Verz. d. Oxf. H. 246, a, No. 619. ŚĪH. D. 59. 106, 14. — d) nähere Bestimmung: व्यञ्जन-मात्रं तत्तत्प्राभिधानस्य भवति Nir. 7, 12. — e) Kennzeichen, Merkmal AK. 3, 4, 28, 118. H. an. 3, 409. MND. n. 122. Verz. d. Oxf. H. 184, b, 6. स्त्री०, पुं० ĀPAST. beim Schol. zu KĪTĪ. ÇR. 443, 4. वयो० des Alters Schol. zu KĪTĪ. ÇR. 26, 2, 10. Suçr. 1, 61, 7. 2, 266, 17. neben लक्षण R. 1, 16, 32. 5, 31, 7. पार्थिव० 2, 99, 7 (SCHL.). 3, 23, 18. 25, 12. 4, 2, 12. 5, 30, 4. तपस्वि-व्यञ्जनेपेत *die äussern Abzeichen eines Büssers habend, als Büsser ver- kleidet* Spr. (II) 2574. अमात्य० adj. *nur das Aeußere eines Ministers ha- bend* 2134. ज्ञानि० adj. KATHĪS. 30, 119. चर्म० Zeichen auf der Haut, *Mut- termal, Leberfleck*; s. u. बन्धित्र. Insignien eines Fürsten (zugleich *Brühe*) Spr. 3363. — f) Symptom (einer Krankheit) Verz. d. Oxf. H. 312, a, No. 745. — g) Geschlechtszeichen, *Geschlechtsgilted*; = अथव AK. H. an. MND. VARĪH. BĀH. 1, 4. — h) Zeichen der Pubertät: Bart AK. H. c. 121. H. an. MND. GRHJAS. 2, 30. कुमारः प्राग्व्यञ्जनेभ्यः ĀPAST. 2, 26, 12. अज्ञात० adj. R. 3, 42, 33. बाल्यमप्राप्तवयसमज्ञातव्यञ्जनाकृतिम् MBH. 1, 6136. अ० bartlos HALĪ. 2, 123. *die Schamhaare (auch Brüste) beim Weibe*, sg. und pl. Spr. 2906. fg. विवाहितायाः कन्याया कृति व्यञ्जनम् MĀK. P. 51, 104. अथ-व्यञ्जना कन्या Spr. (II) 765. अनुपज्ञातयोधारादिस्त्रीव्यञ्जना (so ist zu lesen) ÇĀK. zu KĪND. Up. S. 80. — i) Brühe AK. 3, 4, 28, 93. 28, 118. 6, 2, 23. H. 397. H. an. MND. HALĪ. 2, 166. MBH. 3, 8530. 4, 29. R. 1, 13, 15 (14 GORR.). 2, 32, 20 (23 GORR.). P. 2, 1, 84. 4, 4, 26. Suçr. 1, 218, 8. KĪM. NĪTIS. 7, 18. Spr. (II) 2050. (I) 3363. KATHĪS. 49, 37. fg. 56, 405. अथानि व्यञ्ज-नानि च 61, 40. MĀK. P. 31, 46. PĀNĒAR. 2, 4, 82. RĪGĀ-TAR. 7, 1698. PĀN-ĒAT. 52, 1. 61, 12. मोक्ष० KATHĪS. 54, 170. fg. ०कार MBH. 4, 237. सूद्व्य-ञ्जनकर्तार KĪM. NĪTIS. 12, 45. — k) Consonant H. an. MND. RV. PRĀT. 1, 1, 2. 18, 17. 19. VS. PRĀT. 1, 38. 47. 59. 100. 107. 117. 3, 15 u. s. w. AV. PRĀT. 1, 48. 55. 60. 98. 103 u. s. w. TS. PRĀT. 1, 6. 14. 17. 21. 27. 48 u. s. w. PARIBHĪSHĪ 1 zu P. 6, 1, 223. Schol. zu 2, Vārti. 2. Verz. d. Oxf. H. 171, b, 2. ĀÇV. ÇR. 1, 5, 9. ÇĀNĒH. ÇR. 1, 1, 19. 2, 12. LĪTĪ. 8, 10, 16. PUSHPA-SŪTRA in Ind. St. 1, 47. SARVĀSĪROP. 390. — 2, 211. 467. ÇAUT. 3. MBH. 1, 309. 3, 16773. 14, 1192. R. 7, 94, 81. MĀK. P. 23, 47. MALLIN. zu ÇR. 1, 11 (Silbe). वाचा स्त्रीव्यञ्जनया R. 2, 64, 10. masc. Comm. zu VS. PRĀT. 4, 16. — l) Tag MND. — m) Fächer, Wedel H. 687. HALĪ. 2, 155. fehler-haft für व्यञ्जन. — Vgl. उभय०, तैरो०, निर्व्यञ्जन, चाल०.

व्यञ्जनकारिका f. N. pr. einer bösen Fee, welche einem Weibe die Schamhaare fortnimmt, MĀK. P. 51, 102; vgl. 104.

व्यञ्जिनक (von व्यञ्जन) n. स्वराणाम् व्यञ्जिनकम् Titel eines Pañ-
cishita der VS. Ind. St. 3, 270.